

ROBNI ZAPISI

Aleš Debeljak: CHRONICLE OF MELANCHOLY, Poetry Miscellany Chapbooks, University of Tennessee at Chattanooga, Chattanooga 1989. V zbirki *Yugoslav Poetry Series*, ki jo ureja ameriški pesnik in eden vodilnih profesorjev kreativnega pisanja, poznavalec in ljubitelj slovenske in ostalih južnoslovanskih literatur, Richard Jackson, je izšlo petnajst sonetov Aleša Debeljaka, ki jih je prevedel Michael Biggins, sestavljalec posebne številke *New England Review/Breadloaf Quaterly*, posvečene slovenski poeziji, ki pripravlja tudi antologijo slovenske poezije. Knjižica »vodilnega pesnika in kritika, ki piše v slovenščini«, Aleša Debeljaka, je ne le velik uspeh slovenske poezije, pač pa tudi reprezentativen »izvozni« izdelek, predvsem zaradi zelo dobrega prevoda in ameriškim bralcem primerne, a hkrati visoko kvalitetne poezije. (mb)

Khaled Mattawa: TEA WITH HAROON AR-RASHEED, Glavin Press, ZDA. Brošurica, ali bolje rečeno, plaketa s tem naslovom je izšla v okviru univerze v Chattanooga, kjer je predavatelj kreativnega pisanja pesnik Richard Jackson. Mattawa, po rodu iz Libije, je eden nadarjenejših predstavnikov te šole, o čemer priča tudi natis njegovih šestih daljših pesmi.

Mattawa, kolikor je seveda to mogoče ocenjevati po omenjenem izboru, piše poezijo, ki je tipično ameriško pripovedna in enostavna, za Američane pa je verjetno zanimiva predvsem zaradi prepletanja diametralno nasprotnih kulturnih okolij. Čeprav ga fascinira zahodnjaški način življenja, se zaveda tudi posebnosti in privlačnosti vzhodnjaškega, ne manjka pa tudi kančka nostalgije.

Čeprav Mattawinim pesnim ne manjka očarljivosti in jezikovne uglajenosti (še posebno, če upoštevamo, da ni Američan), mu na nivoju metafor in same obdelave tem manjka inventivnosti, drznosti. Prav tukaj pa najbrž šola kreativnega pisanja ne more kaj dosti pomagati. (jp)

ALMANAH BEOGRADSKE MANUFAKTURE SNOVA II, uredila in izdala Vladimir Pištalo in Živko Nikolić, Beograd 1989. Izšel je drugi almanah skupine, ki je svoj Statut objavila v beograjskem *Delu* in knjižno. Delovanje BMS bi lahko najlažje opisali kot iskanje ključev, ki odklepajo duri k skrivnostim sveta, zakaj »cel svet je zaklenjen, ključi pa niso vidni«. Letošnji *Almanah* — ki je videti kot knjiga zaradi prepovedi privatnih časopisov — je posvečen otroštvu, lanski pa je obdeloval sanje. Že tu vidimo temeljni postopek pri nastanku *Almanaha*, ki bi ga najlažje imenovali »dopisovanje«; gre za pisanje skupine ljudi na določeno temo.

In kaj prinaša drugi *Almanah*? Sanje dveh gostov, dela dveh šolarjev in predšolarja, ter prozne prispevke in risbe že uveljavljenih avtorjev, od katerih so v Sloveniji najbolj znani Živko Nikolić in Vladimir Pištalo — začetnika BMS in urednika ter založnika *Almanaha*, slednji je tudi izbral letošnjo temo — pa Milovan Marčetić z zgodbo o striženju, Sreten Ugričić z incestoidnimi fragmenti, v katerih je ponovno dokazal, da je izvrsten prozni pisec, pa Nemanja Mitrović in David Albahari, če se omejimo na že prevajane avtorje. Že zaradi širine projekta in števila ter različnosti avtorjev, seveda pa tudi zaradi kvalitete proze in prisrčnosti risbic pišočih, je *Almanah* treba prebrati, kar pa zaradi samizdatskega značaja in neurejene distribucije ne bo lahko. (vv)

Živko Nikolić: BUĐENJE U PREDVEČERJE, Izdaja MIMO, Beograd 1989. *MIMO* je projekt Živka Nikolića in Zorana Vučića, gre pa očitno za knjižno zbirko, ki stopa vzporedno z delovanjem Beogradske manufakture snova, katere zaščitni znak uporablja in ji je tudi posvečena. Letos so v tej zbirki izšle še knjige Vladimirja Ristića, Zorana Cvjetićanina in Srba Krajića.

Pisanje o knjigi, ki izide v tujem jeziku v nakladi 333 primerkov, je enako slasti pisanja o izmišljenih knjigah, ki jo je gojil Borges, ali pa o nedostopnih knjigah, ki jih navaja Eco. Ne le zaradi naklade, tudi zaradi distribucije zbirke *MIMO*, ki ne pokriva niti Beograda, je knjiga nedostopna, »fiktivna«, zgolj geslo v katalogih. Bolj kot ob njeni (nepreverljivi, morda izmišljeni) vsebini se je smiselno ustaviti ob pomenu *MIMO* založb izdanih knjig; ob mehčanju monopola velikih založb so ozkemu krogu ljubiteljev namenjene knjige tudi odgovor na vse večje malikovanje tržišča, ki naj bi imelo v bodoče glavno besedo pri selekciji literature. O trgu in trženju duhovnih dobrin bo mogoče govoriti šele takrat, ko bodo tržni principi veljali pri kruhu, pivu in mleku. Do takrat pa se borimo za subvencije in za kulturno usmerjene sponzorje. (vv)

SLOVENSKE LJUDSKE PESMI S POHORJA I, Širše tinjsko območje. Izbral, uredil, opombe in spremno besedo napisal Stanko Građižnik, izdala in založila Samoupravna interesna kulturna skupnost občine Slovenska Bistrica, Slovenska Bistrica 1989. Zbirka ljudskih pesmi spod Pohorja ni etnološko ali kako drugače obdelana in nima namena biti »mrtvo gradivo v arhivih in znanstvenih zbirkah«; opraviiti imamo s priročno pesmarico, iz katere bi peli nepotvorjeni in kleni ljudje, ki jih še ni prevzel nov, drugačen način življenja. Tematsko prevladujejo ljubezen, smrt in tisto vmes — odhod k vojakom. Knjigo so dobili vsi udeleženci letošnjega »štatenberga« na Treh kraljih, po reakcijah nekaterih starejših in lokalnih piscev, ki so referentom očitali preveč teoretiziranja in »čudno« izbiro obravnavanih avtorjev, pa lahko sklepamo na namen razdeljevanja — z branjem naj bi mladi spoznali tisto pravo, iz zemlje zraslo slovstvo. Tudi sam sem za bolj sindikalistično podobo literarnih srečanj na Stajerskem: udeleženci naj pojejo tinjske pesmi, špilajo rihtarja bit in kozo klamf ter delajo v sodih prostor prihajajočemu novemu vinu; tisti zateženi, ki mislijo, da je literatura način mišljenja in ne zgolj žur ali veja politike, pa naj ostanejo v Ljubljani. (mb)

Marjan Dolgan: SLOVENSKA MUZA PRED PRESTOLOM: antologija slovenske slavnice državniške literature, Knjižnica revolucionarne teorije 57, Ljubljana 1989. Dolgan, ki je pesmi izbral, napisal bibliografijo, imenski seznam in spremno študijo, se je lotil »temne strani mesca« v veselju slovenske poezije, nekritičnega poveljevanja oblastnikov. Antologija je pomemben dokument in natančno znanstveno delo — niti Jolka Milič ni našla več kot ene napake — hkrati pa je nadvse zabavno; kaj je bolj smešnega kot povzdigovati v višine umrljive in zmotne državnike, ko pa jih je tako lahko od tam zbiti na tla. Veselje je videti po Platonu edino možno pesnjenje, »himne na bogove in hvalnice plemenitim ljudem«, kako zanosno uporabljajo slavnice pridevke, s kakšnim zamaknjenjem ubesedujejo luč, ki jo oddajajo velikani in spreminjevalci zgodovine, pa kako grenka je kaplja, ki se pcedi iz očesa in nosu na njihovem grobu. Spremna beseda je izčrpna in zabavna. Slavnice brezmejno pretiravanje bi bilo zabavno brati tudi v prozi, kjer avtorji ob odločnem pritrjevanju ne potrebujejo večšine vezanja besed. (sž)

Janez Strehovec: BESEDILA Z NAPAKAMI, Založba Obzorja, Maribor 1988. Janez Strehovec, filozof, ljubitelj in poznavalec lepe literature in nasploh »produkcije v kulturi«, je svoja »besedila z napakami« uredil in zbral v knjigo z istoimenskim naslovom. Strehovecova nova knjiga — nekakšni »izbrani spisi«, napisani večinoma v

letih 1983—1985 — ne pomeni zgolj »ontološkega dokaza« za bivanje Janeza Strehovca v teh letih, ampak je tudi eno redkih resneje zastavljenih razmišljanj o literaturi, ki se poleg tega vseskozi zaveda svojih meja, negotovega statusa in ki zato ne producira, če parafraziramo Althusserja, nekakšne »spontane filozofije literarnih znanstvenikov«, ki jemlje literaturo kot prosojen in literarnemu umu povsem dostopen »predmet«. Strehovčevo miselno obzorje se je, kot kaže, formiralo predvsem ob branju teoretikov »kritične teorije družbe« (zlasti Marcuseja, Benjamina in Adorna), marsikaj pa dolguje tudi mojstru Heglu. Iztek frankfurtske družbe, zlom projekta leveice in nastop postmarksizma (ki ga je razumeti v obeh pomenih izraza) pa je gotovo sodoločal tudi Strehovčev teoretski horizont. Morda je tudi to razlog, da Strehovec dosti raje, kot da bi dajal dokončne odgovore o »vprašljivi usodi umetnosti«, zastavlja vprašanja, ki se zdijo kar pravišnja in s tem zavezujoča. Ravno v tem »vpraševanju« je tudi prednost, za koga drugega pa tudi slabost te knjige. (mk)

Dimitrij Rupel: SLOVENSKI INTELEKTUALCI, Od vojaške do civilne družbe, Zbirka Nova slovenska knjiga, Mladinska knjiga, Ljubljana 1989. Rupel se loteva razvoja slovenskega intelektualnega življenja predvsem na primeru polemik med kulturniki oziroma kulturniki in politikí, pri tem pa obdela Vidmarja, Ziherla, Pirjevca, Kermaunerja, Kardelja ter novorevijaše, z objavo Kocbekovega dnevnika 1975—76 — za katerega ni jasno, zakaj je objavljen prav v Ruplovi knjigi — pa tudi Kocbeka. Rupel po ameriških sociologih povzame klasifikacije o različnih tipih intelektualcev, potem pa jih manihejsko prenese na slovenske, ki so ali dobri (alternativci) ali pa butasti in zli (boljševiški in »kvazi alternativa«, torej Ruplovi nasledniki). Ta črno-bela predstavitev in razvrstitev in ideološko podrejanje ter interpretiranje rezultatov razkrivajo boljševiško logiko: *kdor ni z nami je proti nam*, to je ob površnosti in ponavljanju že znanih ugotovitev tudi ena slabih plati knjige. Ruplu še veliko manjka do »intelektualca tretjega tipa«, kakršni edino lahko neobremenjeno in manj pragmatično pišejo in razsojajo o zgodovini in vlogi posameznikov v njej. (mb)

Ivo Zorman: LECTOVO SRCE, Zbirka Sledi, Mladinska knjiga, Ljubljana 1989. *Kaj iščeš čase izgubljene,/ kaj kličeš ure zamujene?/ Ne vrne se, kar enkrat mine,/ kar ti pusti samo spomine.*// Zormanu poznamo kot pisca uspešnic za otroke in odraščajočo mladino. Tudi *Lectovo srce* sodi med takšna dela. Kratke zgodbe, dolge le nekaj strani, opisujejo po en sam dogodek iz pisateljevega otroštva, to pa od prvih spominov do prehitre in nasilne odraslosti po začetku vojne. Spomini na Kamnik so pisani v preciznem in jasnem jeziku, razum-

ljivi tudi odraščajočim bralcem, hkrati pa osvobojeni moraliziranja in razrednega pogleda na predrevolucijski čas.

Knjiga je opremljena s fotografijami starega Kamnika, ki lahko zanimajo le Kamničane, in s simpatičnim spremnim besedilom Jožeta Snoja, namenjenim predvsem odraščajočim bralcem. Poteza založbe, ki *Lectovo srce* priporoča in ponuja tako mladini kot odraslim (Kamničanom), je hvalevreden poskus izdajanja za več vrst bralcev. Res pa je, da trik, ki je pri Zormanovi knjigi uspel, lahko predstavlja tudi veliko pomanjkljivost; knjige v stilu »za vsakogar nekaj« lahko izgubijo prav vse možne naslovnike. (md)

Peter Handke: PISATELJEV POPOLDAN, Drava, Celovec 1989.
Prevedel Borut Trekman. Handke? Eden najbolj izoblikovanih avtorskih piscev konca tisočletja, brez dvoma, s slovenskimi predniki ali brez njih. V tem — zdi se, da avtobiografskem — dnevniškem spevu se potrjuje: tako malo besed, da nobena ni odveč, za vsako pa še veliko. A hkrati ta pisateljska samorefleksija vendarle prinaša obča mesta, sicer napisana v vrhunskem slogu, a ta prinaša le občost, ki se utegne spremeniti v normativ, in kaj je piscu bolj mrzko od normativov? Zato začaranja ni (več). Da, tu je kleč: ali naj pisca obtožujemo manire, če pa gre — priznajmo — za odlično maniro? Peter Handke z začetka svoje kariere bi nemara pritrdil. (ab)

Ilse Pollack: FERNANDO PESSOA OD A DO Z, Pomurska založba, 1989. Za tiste, ki tega ne vedo — in taki pri nas predstavljajo večino — *Fernando Pessoa* velja za največjega portugalskega pesnika in vsekakor tudi enega najboljših evropskih pesnikov 20. stoletja. Čeprav ni napisal veliko, je z liriko, ki je bila sila raznovrstna in jo je objavljial pod celo vrsto *heteronimov*, odločilno vplival na razvoj ne samo portugalske poezije.

Prav tukaj pa smo Slovenci spet v velikem zaostanku, zato se zdi, da knjiga *Ilse Pollack*, ki je sicer sestavljena v sodobnem, tržno usmerjenem založniškem smislu, ne da bi ji manjkalo duhovnosti, informativnosti in atraktivnosti (velik format, lepa oprema, preglednost), pade v prazen prostor. S tem mislim, da gre za projekt, ki je namenjen predvsem tistim, ki Pessoa kot pesnika že poznajo, čeprav zaradi svojega neobičajnega življenjepisa lahko pritegne tudi nepoznavalca.

Zanimivo je, da je knjigo izdala naša najbolj »komercialna« založba, ki ji to vsekakor lahko štejemo samo v dobro, čeprav se pri nakladi 300 izvodov vednost o Pessoainih pesniških kvalitetah ne bo kaj prida povečala. (gp)

Jacqueline Susan: ENKRAT NI ZADOSTI, Zbirka Oddih, Mladinska knjiga, Ljubljana 1989. Glede na naslov, sliko na ovitku in odlomek iz teksta na zadnji strani ovitka bi zaupljiva bralka (ali bralec) lahko sklepala, da gre v romanu »sodobne ameriške pisateljice« predvsem za vprašanje seksualnosti; torej, da bi vso vsebino zvedli »na nekaj, kar se tiče fukanja« (Lacan). Toda Jacqueline Susan hoče več — zanima jo, kaj se skriva za bleščečim nasmehom Hollywooda in njegovih eks-pozitur. Svet, ki ga obvladuje »logika kapitala« in po katerem se gibljejo producenti, režiserji, uspeli in manj uspeli igralci, cvetoče in od-cvetele igralke in vsa ostala družčina, se razkrije za bolj žalostno, če ne celo tragično zadevo. Nič pa ni bolj tragičnega od usode glavne ju-nakinje, rahločutne January Wayne (njen oče ni John, ampak Mike W.). Moški njenega življenja je namreč kar njen oče: njeno pretirano nagnjene do njega bi se, če bi se ulegla na kavč dunajskega eksperta, razkrilo kot t. i. Elektrin kompleks. Uboga January je tako lepa, bo-gata in dobrega srca, da bi si vsekakor zaslužila tudi primerneга mla-deniča, ne pa da jo še po očetovi smrti — tako kot Hamleta — nad-leguje njegov duh. Kako se razplete usoda trpeče ženske duše in nje-nega lepega telesa, pa bo vztrajna bralka (ali bralec) ugotovila na zadnji strani, tj. 471. strani. Roman *Enkrat ni zadosti* je prevedel Gregor Moder. Enkrat je zadosti! (mk)

INTERTEKSTUALNOST & INTERMEDIALNOST, izdal Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Za-greb 1988. Uredili Zvonko Marković, Magdalena Medarić, Dubravka Oraić, Pavao Pavličić. Zbornik, sestavljen iz prispevkov enajstih av-torjev in selektivne bibliografije znanstvenih del o intertekstualnosti, je nepogrešljiv bedeker za vsakogar, ki se odpravlja na izlete ali po-tovanja po sodobni literaturi. Medsebojnosti se loteva literarnozgodo-vinsko (pogostost postopkov v nekaterih obdobjih) in teoretsko (tipo-logija, citat, primerjave različnih medijev).

Večina piscev zbornika se je opredelila za pojave v prvi polovici stoletja — gre pač za avtorje, ki smo jih brali v Pojmovnikih ruske avantgarde in pri katerih je intertekstualnost drugačna, zato je glavna kvaliteta zbornika, da je prikazal različne metodologije in dal veliko dragocenih informacij, na podlagi katerih bo mogoče zložiti zbornik o preplavljenosti literature z intertekstualnostjo, katere priče smo zad-njih nekaj let. (vv)